Amanda Svensson

Sustav zasljepljujućeg sjaja

Sa švedskog prevela
Sandra Ljubas

NEOLIT

Amanda Svensson: Sustav zaslijepljujućeg sjaja

Biblioteka Stilit

Urednik Marko Gregur

Naslov izvornika: *Ett system så magnifikt att det bländar*
Ett system så magnifikt att det bländar © Amanda Svensson,
first published by Norstedts, Sweden, in 2020.
Published by agreement with Norstedts Agency and Corto Literary Agency.
© za hrvatsko izdanje Neolit, 2026.
© za prijevod Sandra Ljubas i Neolit, 2026.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije
se reproducirati u bilo kojem obliku bez pisanog
dopuštenja nakladnika.

Otisnuto u listopadu 2026.

ISBN: 978-953-8563-26-3

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

KULTURRÅDET

The cost of this translation was supported by a subsidy
from the Swedish Arts Council, gratefully acknowledged

Postporođajna depresija rano je snašla majku trojki. Prije nje stigla su, naravno, sama djeca. Prvo Sebastian pa Clara, i na kraju Matilda. Iako možda nisu stigli tim redoslijedom – poslije više nitko nije bio posve siguran jer je nastala prava strka kad je jednom novorođenčetu srce prvo prestalo kucati, a onda je dijete prestalo i disati. U sobu je umaršira liječnik. Dijete je brzinom munje izneseno i nadomješteno pladnjem sa sendvičima, sokovima od brusnice i trima drvenim švedskim zastavicama (jasno, bio je to malo nezgodan tajming), a otac – otac trojki – odjednom se našao praznog naručja i nije znao što bi sa sobom. Poslužio se sendvičem sa sirom dok je njegova supruga, privinuvši preostalo dvoje novorođenčadi na prsa, porađala posteljicu.

Tek naknadno sinulo mu je da je, naravno, trebao potrčati za liječnikom koji je netragom nestao da bi pokušao oživjeti treće dijete. Moguće je da je bio u šoku, poslije će to tako obrazložiti njegova supruga, ali kako god bilo, dijete im se brzo vratilo – odjednom se opet našlo u očevu naručju; bilo je maleno, naborano i jedva dolazilo do zraka, ali sasvim je jasno bilo živo. Kao da mu je pružena druga prilika, pomislio je otac zureći u pahuljasto tjeme novorođenčeta, i odlučilo ju je iskoristiti. Otac trojki nije bio glup i, već kad je prvi put gurnuo ruku u gaćice svoje dentalne higijeničarke, shvatio je dvije stvari. Prvo: nema on živaca da dugo vodi dvostruki život, i prije ili poslije morat će prevaru priznati supruzi – a suprugu je ustvari jako volio ili je barem o njoj jako ovisio, što je, zaključio je otac, u osnovi isto. Drugo: najbolje će biti da za to ugrabi priliku sada kada je na nju spala odgovornost ne za jedno, već za *troje* djece, koju teško da će moći nositi sama, pa ga stoga neće ni izbaciti iz kuće.

Procjena se ispostavila posve točnom. Majka trojki, inače župnica u lundskoj Župi Svih Svetih, u neizvjesnim je minutama koje su uslijedile nakon što je na valu krvi i bolova na svijet iznijela troje djece, osjetila

tako intenzivan strah od budućnosti da se pred njim i njezina vjera u Boga sakrila u mišju rupu. A strah je, sasvim logično, samo još pogoršala činjenica da joj je jedno dijete zamalo umrlo od onog što će liječnici poslije nazivati *neobjašnjenom perinatalnom asfiksijom bez trajnih komplikacija*. Onih desetak minuta koliko je, umjesto troje djece kojima je mjesecima kroz trbušnu stijenku prislanjala dlanove na meke tabane kojima su je pritiskala, odjednom imala samo dvoje, osjećala je tako grozomornu i bezgraničnu tugu da su svi jadi koji su uslijedili, uključujući one koje joj je priredio vlastiti suprug, u usporedbi s tom tugom djelovali blijedo. Bila je tih desetak minuta spremna odbaciti i Boga skupa s vodom u kojoj su djeca prvi put oprana – jer kakav je to Bog koji bi istrgnuo novorođenče iz majčina naručja prije nego što mu je uopće uspjela dotaknuti smežuranu ručicu?

U usporedbi s Gospodinovom izdajom, izdaja muškarca koji joj je, usta punih goude i kruha, svečano obećao da će ostati s njom i brinuti se oko djece i nje, ako bi mu samo mogla progledati kroz prste što je prste gurao u gaćice dentalne higijeničarke, činila joj se gotovo kao sitnica.

Što ne znači da nije plakala.

Što ne znači da je oprostila.

Ali ipak je uspjela biti sretna. Vrtoglavo radosna i sretna zbog djece, zbog toga što odjednom ima obitelj, pa makar bila blago nakošena i iskrzana i malko lažna. I sretna što je odjednom snažno primjećivala sve što je na svijetu zlaćane boje: kavu, klementine i lepršave bolničke zavjese onog neobično toplog i sunčanog jesenskog dana kada se mali, smežurani Sebastian konačno pravilno uhvatio dojke i prvi se put pošteno zasitio. Sve joj je bilo božanstvenog okusa. Sve su boje bile jarke. Svaki tjelesni osjet, čak i bolni, poprimao je novu, gotovo erotsku dimenziju. Tijekom tjedna koliko je ostala u bolnici s troje blago pothranjene djece, zakriljena mnoštvom mirišljavih buketa – krajem osamdesetih još se smjelo unositi cvijeće u rodilišta – majka je polako ali sigurno povratila vjeru u Boga i nebesku ljubav, kojoj je nesumnjivo pripadala i ljubav koju je osjećala prema svojoj djeci.

Ne može se ustvrditi da je jednako dobro prošla zemaljska ljubav koju je osjećala prema ocu djece, ali ipak ga je trpjela još više od dvadeset godina. Imala je drugih stvari na pameti. Rasporede hranjenja. Školarine za glazbenu školu. Tajne.

Ali na koncu se, naravno, brak ipak urušio.

Prvo su došle trojke, zatim drama, suze i opet drama. Uslijedile su gotovo dvadeset i tri godine primirja. A onda je konačno ipak svanuo dan kad se i posljednje dijete odselilo od kuće, prvorođeni Sebastian koji je možda upravo zato najteže napustio dom jer je prvi napustio maternicu. Iako nije otišao daleko, samo se prebacio u studentski dom u istom gradu. A otac se još isti dan preselio u jednokrevetnu sobu u hotelu Concordia. Nije čak imala ni minibar, ali kroz prozor je vidio zvijezde, ma cijeli svemir, promatrao ga je, i prvi put u životu palo mu je na pamet da je svemir jako, jako velik, a čovjek u usporedbi s njim jako, jako malen.

To je bilo 2012. godine. Trojke su, dakle, rođene 1989., u listopadu. Majka je te godine od oca za Božić dobila komadić Berlinskog zida koji je kupio od uličnog prodavača pred lokalnim supermarketom. Htio je da služi kao simbol ujedinjenja. Majka je poklon bacila u zid i nastavila dojiti.

U ljeto 1994. južni Skåne pogodila je najezda bubamara. Posvuda je bilo crvenih točkica, čak i u psećem krznu. Sjećali su se toga i brat i dvije sestre, premda nikad o tome nisu razgovarali.

U ljeto 1999. pas je uginuo i gotovo bešavno zamijenio ga je novi. I taj je, kao i prvi, bio *newfoundland* i nadjenuli su mu ime Bernarda. To nije imalo nikakve veze s Garcíom Lorcom.

Uzgred budi rečeno, Sebastian je 1994. također mokrio u krevet u prosjeku tri zarez dvije noći tjedno.

U listopadu 1989. u istoj je bolnici rođena i djevojčica kojoj su dali ime Violetta. Imala je izrazito plave oči, izrazito tanke udove i primjetno je otežano disala.

U proljeće 1995. Clara je naučila voziti bicikl, ali Sebastian i Matilda ne. To je nadoknađeno tako što su Sebastian i Matilda to ljeto naučili plivati, ali ne i Clara. Tako je, srećom, ostalo neodgovoreno pitanje tko je među njima motorički najnadareniji.

Godine 2016. Sebastian se preselio u London, Clara na Uskršnji otok, a Matilda u Västerbotten na sjeveroistoku Švedske. Nakon toga više nitko nije bio onaj stari. Iste je godine njihova majka kupila vrtnu parcelu u Lundu. Jednog mraznog veljačkog jutra na parceli je naletjela na jazavca zbog čijeg je jetkog smrada i oštrih kandži na trenutak pomislila da se našla oči u oči s Vragom, baš poput Martina Luthera u dvorcu Wartburg. Otad je parcelu zvala Strahosrećom, osjećala se živom zbog tog imena. Taj je strah ujedno usadio želju u nju da pred Spasiteljem bude potpuno čista, što će u idućim mjesecima naglavce preokrenuti ionako već poprilično zamršene živote njezine djece.

Godine 2004. i Clara i Matilda dobile su prve menstruacije, Clara u siječnju, Matilda u veljači. Sebastian je dobio Playstation 2.

I.
LONDON

Sve ljubavne priče, koliko god zamršene poslije bile, imaju nevine početke, a tako je bilo i sa Sebastianom i Laurom.

On je pitao: Laura Kadinsky?

A ona je odgovorila: Ja sam.

Ljudski je mozak i više i manje kompliciran nego što prosječan čovjek misli. Mozak nije stroj, stoga ima samo mjestimične sličnosti s računalnim procesorom i obuhvaća mnogo više od kineske sobe. Kad bismo po tlu rasporedili neurone, triput bismo mogli opisati ekvator. Ako pretpostavimo da prosječna osoba svakodnevno propješači desetak kilometara, čovjeku bi, dakle, trebalo gotovo pola životnog vijeka da oko vlastite glave napravi krug, pri čemu nismo u obzir uzeli i da mozak naizgled više sliči labirintu. A s druge strane: nije ništa složeniji od običnih lisnih žila. Kralježničnu moždinu možemo zamisliti kao stabljiku, a mozak kao list na dlanu. Naš bi život u tom slučaju bio voda, a duša šećeri i klorofil. U korijenju stabala ima elektriciteta. Ljudi, kao i većina kralježnjaka, korijenje imaju u glavi. Ali zato je nekim vrstama pauka mozak raspršen po cijelom tijelu, a pijavice pak imaju trideset i dva mozga. Ljudi samo u crijevnom traktu imaju neurona koliko mačke u glavi, premda mnogi to ne bi htjeli osvijestiti.

Svi kralježnjaci imaju jedan mozak, ali nisu svi mozgovi stvoreni jednaki. Ljudski se mozak, primjerice, sastoji od triju distinktivnih i detaljno izučenih dijelova – malog mozga, velikog mozga i moždanog debla – dok mozak divovske lignje više sliči šlaufu kroz čiji otvor iz tijela istiskuje sažvakanu hranu. Ipak, ono što ljude ponajprije razlikuje od manje složenih bića jest tanak, ali vrlo kompaktan vanjski sloj, zlaćana oplata na moždanom deblu koja se naziva neokorteksom. Imaju ga mnogi sisavci, upravo u njegovoj uglancanoj površini ljudi vide svoj odraz dok u dupinariju u Kolmårdenu promatraju dupina koji se pravi da mu je zabavno. Ljudski neokorteks u svakom je slučaju nešto izvanredno. Skupa s nasuprotnošću palca čovjeka je učinio gospodarom rajskog vrta, krunom stvaranja, jedinim bićem na Zemlji koje nije sposobno osjećati potpuno zadovoljstvo.

Sadržaj

9 LONDON

109 USKRŠNJI OTOK

207 CVRČAK

335 USKRŠNJI OTOK

389 LONDON

499 Bilješka o autorici

500 Bilješka o prevoditeljici